

AL 7-LEA SIMPOZION ARA (ARHITECTURĂ, RESTAURARE,
ARHEOLOGIE), INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE „V. PÂRVAN”,
BUCUREȘTI, 2006

ADRIANA PANAITE

Anul acesta simpozionul *Arhitectură. Restaurare. Arheologie (A.R.A.)*, organizat de Institutul de arheologie Vasile Pârvan, a ajuns la cea de-a șaptea ediție. ARA reunește anual specialiști din diverse discipline preocupați de cercetarea, restaurarea, conservarea și protecția monumentelor istorice. De la o ediție la alta, prima defășurându-se în 2000, comunicările prezentate în cadrul simpozionului au crescut ca număr și s-au diversificat atât din punctul de vedere al perioadelor istorice abordate, dar și al temelor de discuție. Pe de altă parte, se remarcă existența unui grup constant de participanți, căruia li se adaugă de fiecare dată studenți și tineri cercetători, semn că ARA reprezintă nu numai cadrul adecvat în care se pot prezenta rezultatele unor cercetări conexe sau se pot căuta soluții pentru variatele probleme ridicate de cercetarea și conservarea monumentelor, ci și locul unde cei mai tineri cercetători pot supune atenției științifice proiecte diverse: de cercetare, de restaurare sau de revitalizare a unor zone sau edificii. Toate acestea demonstrează că acest simpozion a ajuns să ocupe un loc important în seria manifestărilor științifice de gen, de altfel nu prea numeroase.

Programul simpozionului a inclus comunicări, fiecare în parte urmate de întrebări și discuții, o evocare a lui Dinu Adameșteanu, prezentări de proiecte studențești, o masă rotundă și o expoziție, tema acestora două din urmă fiind *Monumente vii – monumente moarte*.

Alexandru Vulpe a deschis lucrările ARA printr-un cuvânt de salut adresat participanților, urmat de comunicarea acestuia privind cercetările arheologice de la Popești și problemele ridicate de conservarea și restaurarea monumentelor dezvelite. Importantă așezare dacică, dava de la Popești oferă reale posibilități de restaurare și punere în valoare a monumentelor deoarece nu este suprapusă de o locuire contemporană; deși s-au făcut mai multe propuneri de restaurare, autorul menționându-l pe cel întocmit pe baza studiului axonometric de Dinu Antonescu, nici unul nu a fost pus în practică. În opinia lui Alexandru Vulpe ar fi necesară măcar realizarea unei machete a monumentelor deja cunoscute și studiate. Spre deosebire de așezarea de la Popești cea de la Ibida, acoperită de o așezare modernă, se confruntă cu probleme grave legate de distrugerea patrimoniului. Mihaela Iacob a prezentat rezultatele cercetărilor arheologice, reluate din 2001, dar și numeroase cazuri de monumente distruse, fie că este vorba de cetatea propriu-zisă, fie de zona din jur unde se află necropola. Încă o dată s-a văzut că deși există o legislație privind protecția patrimoniului aceasta nu este respectată și asistăm la degradarea unui sit arheologic important.

O cercetare arheologică urmată imediat de conservare și restaurare au prezentat Despina Măgureanu și Cristina Georgescu. În urma săpăturilor arheologice de la Cărlomănești au fost descoperite mai multe vetre cu și fără decor. Studiul științific al acestora a fost prezentat de Despina Măgureanu, în timp ce problemele legate de prezervarea, conservarea și restaurarea vetrelor au fost expuse de Cristina Georgescu. În opinia celor prezenți acest studiu reprezintă un exemplu de cum ar trebui să se procedeze pe orice șantier arheologic.

Rezultatele de excepție ale săpăturilor din ultimii ani de la Isaccea au fost prezentate de V. H. Baumann. Cercetările recente de aici au pus în evidență faza de pământ a castrului de la Noviodunum, care se datează în epoca lui Traian. Este pentru prima dată când la o fortificație romană din Dobrogea

este surprinsă cea mai veche fază de construcție. Chiar dacă cercetarea nu este încă încheiată suntem în posesia unor noi informații, extrem de importante, care ne permit să înțelegem mai bine cum a evoluat sistemul defensiv de la Noviodunum.

Instalațiile creștine din Scythia Minor au constituit subiectul lucrării prezentate de Irina Achim. Aceasta s-a referit la sanctuarele paleocreștine, alcătuind o tipologie a lor în funcție de formă și mărime. Concluzia la care a ajuns autoarea este aceea că tipul de sanctuar predominant în Scythia Minor este cel exedral. Această observație este valabilă și pentru arhitectura creștină din provincia Illyricum.

Deși reprezintă un domeniu bine definit, studiul drumurilor romane este rar abordat atât în cercetarea cât și în literatura românească de specialitate. De aceea comunicarea prezentată de Cristina Crăciun și dedicată segmentului de drum de la Durostorum la Capidava ni se pare cu atât mai importantă. Pe baza hărților topografice, a fotografiilor aeriene și a informațiilor din teren sau din scrieri ale călătorilor străini, autoarea a încercat să reconstituie cât mai exact traseul urmat de drumul de *limes* în porțiunea menționată. Metoda de lucru folosită de Cristina Crăciun este probabil singura, alături de cercetările perieghetice și sistematice, care ne poate oferi informații suplimentare pentru a avea o imagine cât mai exactă asupra traseelor drumurilor romane din Moesia Inferior.

Un studiu dedicat ceramicii sigillate orientale din Dacia a prezentat Cristina Popescu. Deși se observă că acest tip de ceramică este importat din zona litoralului Mării Negre nu se știe exact care era centrul (sau centrele) de tranzit prin care se făcea transferul dintr-o zonă în alta.

Mai multe comunicări au avut ca subiect monumente medievale, fie că este vorba de cele aflate într-un oraș, cum este cazul celor de la Câmpulung descrise de Gheorghe Cantacuzino, sau al celor de la Târgșorul Vechi prezentate de Andrei Măgureanu, fie de bisericile și mănăstirile de la Sucevița, Voroneț, Chilieni sau Basarabi. Voica Pușcașu a prezentat rezultatele unor cercetări mai vechi efectuate în imediata vecinătate a zidului de incintă al mănăstirii Sucevița dar și la biserica satului, aflată în imediata vecinătate a acesteia. Oliviu Boldura (Voroneț), Geanina Roșu (Sucevița), Roland Kiss și Peter Pal (Chilieni) s-au referit la problemele specifice ridicate de conservarea și restaurarea picturii, precum și la tehnicile și materialele folosite în timpul intervențiilor de restaurare efectuate de fiecare dintre ei.

Un semnal de alarmă a fost lansat (din nou! a câta oară?) prin comunicarea sa de către Suzana Heitel privind soarta monumentelor de la Basarabi. Bisericile medievale de aici se distrug în timp real și trebuie intervenit rapid și eficient înainte de a fi prea târziu. Este necesară o nouă înregistrare a monumentelor, a pieselor de arhitectura, a inscripțiilor lor etc, precum și un studiu de istoria artei, care nu s-a făcut până acum.

Gabriel Panasiu a prezentat câteva considerații privind arhitectura populară bănățeană din perioada habsburgică. Autorul identifică mai multe tipuri de locuințe rurale; dacă cele românești sunt simple, ridicate pe plan pătrat, folosind nuiiele, lut, și bășici de bou în loc de ferestre, menținându-se până către începutul secolului XX, cele ale coloniștilor sunt mai elaborate, cu suprastructură din lemn, dar construite pe planuri preluete, fără a se putea menționa de unde anume.

Mai multe lucrări au avut ca subiect edificii din București; de mai mulți ani arhitecții prezenți la ARA ne ajută să recompunem imaginea Bucureștiului de altă dată, a evoluției urbanistice a Capitalei dar, în egală măsură, atrag atenția asupra monumentelor în pericol. Case dispărute sau case regăsite din zona străzilor Sf. Apostoli, Apolodor, Vânători și Calea Călărăși au fost reunite în comunicarea lui Dan Ionescu. Imobilul din strada George Georgescu, numărul 26, tipic pentru trecerea de la arhitectura rezidențială la cea comercială, a făcut obiectul comunicării Hannei Derer. Despre un imobil de pe Calea Victoriei, considerat la 1935 o "casă nouă", datorită fațadei cubiste, a vorbit Oliver Vesescu. Săpăturile din curtea Academiei Române, determinate de ridicarea unor construcții, au dus la descoperirea unor fundații mai vechi și a unor pivnițe. Aceste ruine, mai vechi decât casa Bellu, care se afla pe acest amplasament și dărâmată în 1984, nu au putut fi cercetate deoarece, așa cum rezultă și din prezentarea lui Gheorghe Mănușu Adameșteanu, au fost foarte repede acoperite cu pământ, pentru a fi cercetate „cândva”, atunci când Academia Română va dispune de fondurile necesare!

Școala de la Maidanul Dulapului și Școala Centrală de fete s-au aflat în centrul studiilor prezentate de Ioana Maria Predescu și Simina Stan; lucrările lor au fost realizate în cadrul unui proiect mai amplu, inițiat de Primăria Capitalei care se concentrează pe analiza arhitecturii școlare bucureștene.

Despre problemele legate de restaurarea și conservarea monumentelor în perspectiva schimbărilor climatice a vorbit Dan Elefterescu. Din perspectiva inundațiilor din ultimii ani, această problemă, prea puțin luată în discuție și analizată, ni se pare de stringentă actualitate; este necesar un program de monitorizare al zonelor expuse unor astfel de modificări ale mediului înconjurător.

Ioan Pîslaru a vorbit despre legătura dintre muzică și arhitectură, un subiect prea puțin abordat în literatura științifică românească.

Mihaela Adameșteanu, Zoe Petre și Ioana Bogdan Cătănicu au evocat personalitatea celui care a fost Dinu Adameșteanu.

Despre așa-numitul protectorat scitic asupra orașelor grecești nord-vest politice a vorbit Victor Cojocaru.

Irina Popescu Criveanu a expus rezultatele unei interesante cercetări privind geneza așezării de la Ocna Sibiului.

Despre modul în care sunt puse în valoare "monumentele moarte" în alte părți ale Europei a vorbit Andrei Măgureanu, prezentând imagini din expoziția permanentă, recent reamenajată, a Muzeului de Arheologie din Cracovia.

Idei în sensul valorificării „monumentelor vii” de care dispunem încă la Roșia Montană au prezentat Ștefan Bălici și Virgil Apostol, precum și Claudia Apostol. Dacă primii doi au integrat monumentele de diferite epoci din această localitate într-o construcție coerentă care se circumscrie conceptului de peisaj cultural și care susține indirect stoparea proiectului de exploatare minieră și a oricărei intervenții în zonă, Claudia Apostol a propus un exemplu punctual de cum s-ar putea pune în valoare monumentele din centrul istoric al Roșiei Montane. Atât cercetătorii, cât și reprezentanții firmei Roșia Montană Gold Corporation, care au asistat la discuții, și-au putut expune punctul de vedere. A rezultat din luările de cuvânt că proiectul minier nu este încă în faza de a fi pus în practică întrucât nu au fost obținute toate avizele necesare, iar după aceasta urmează a fi supus dezbaterii publice și analizat în Comisia Monumentelor. Ultimele lucrări menționate, ca și opiniile exprimate în legătură cu ele, au constituit punctul de plecare al discuțiilor de la masa rotundă. Ideea centrală care a dominat intervențiile participanților a fost aceea a tot mai numeroaselor monumente care se distrug, în ciuda faptului că există o legislație în vigoare privind patrimoniul cultural. Aceasta, fie nu este respectată, fie autoritățile se implică prea puțin sau prea târziu în protejarea lor. Pe de altă parte, nu există suficient personal instruit care să intervină în timp util, deoarece nu există un învățământ de specialitate care să formeze specialiști, învățământ care, în noile condiții impuse de charta de la Bologna, va fi și mai greu de articulat.

Numărul insuficient al specialiștilor pe de o parte, o legislație neaplicată sau aplicată neconvingător, precum și implicarea aproape insesizabilă a autorităților statului, pe de altă parte, par a pecetlui soarta monumentelor. Această tristă concluzie a discuțiilor de la masa rotundă demonstrează însă că problemele sunt multe și grave, dar soluțiile pentru rezolvarea lor nu trebuie căutate aici. Poate că un punct de pornire spre găsirea unor soluții ar fi ca reprezentanții instituțiilor de care depind monumentele să participe la astfel de reuniuni științifice, și, prin dialog cu specialiștii din diverse domenii, să se poată găsi soluții concrete și, eventual, noi modalități de colaborare. Aflarea unor soluții nu se poate realiza decât prin dialog, ARA fiind unul din locurile de unde acest dialog poate avea urmări concrete.